

екологічно чистих технологій.

[1] Дикань В.Л., Токмакова І.В. Розвиток еколого-економічного управління на підприємствах України в умовах євроінтеграції : монографія. Харків : УкрДАЗТ, 2008. 150 с.

УДК 330.341:334.72

**РОЗВИТОК МАЛОГО ТА СЕРЕДНЬОГО БІЗНЕСУ В ВОЄННИЙ ТА
ПІСЛЯВОЄННИЙ ПЕРІОД**

**DEVELOPMENT OF SMALL AND MEDIUM-SIZED BUSINESSES IN
THE WAR AND POST-WAR PERIOD**

*канд. екон. наук А.В.Толстова,
Український державний університет залізничного транспорту (Харків)*

*Ph.D. (econ.) A.V. Tolstova,
Ukrainian State University of Railway Transport (Kharkiv)*

Ключовим фактором розвитку економіки країни в воєнний та післявоєнний період є розвиток реального сектору економіки, значна частка якого приходить на мале та середнє підприємництво. Ці підприємства є найбільш поширеною формою реалізації свободи підприємницької діяльності для основної маси громадян, передумовою здорової економічної конкуренції, а також зайнятості та підтримання добробуту для значної частини населення. Така форма підприємництва не вимагає великих стартових інвестицій, гарантує високу швидкість обороту ресурсів, задовольняє суттєву частину попиту на товари та послуги масового споживання. Саме без якісного розвитку сегменту малого та середнього бізнесу, який завдяки гнучкості та адаптивності має значно вищий потенціал щодо подолання економічної кризи, неможливий розвиток економіки країни в післявоєнний період.

Початок війни завдав нищівного удару по українському бізнесу. Так втрати малого та середнього бізнесу склади понад 83 млрд долл. Близько 10 млн українців переїхали, частина з яких виїхала за кордон. Поступово частина компаній повернулася на ринок. Бізнес працював в режимі виживання [1].

На початок осені 2023 року в Україні працюють понад 2 мільйони ФОПів. При цьому, велику кількість було зареєстровано протягом поточного року. В середньому протягом місяця реєструється близько 25000 нових бізнес-компаній, а закривається близько 17 тисяч [1]. Це

призвело до значного зменшення обсягів виробництва та збуту, що в свою чергу вплинуло на економіку країни в цілому. У результаті дестабілізації сектору малого та середнього бізнесу і зниження ділової активності ВВП України може скоротитися на 21 %. Майже половина малих та середніх підприємств фактично зупинили економічну діяльність, 20% провели релокацію всередині України та 4,4% перемістилися за кордон. В сферах ІТ, фінансах, підприємств професійних послуг, охорони здоров'я, транспортних та складських послуг, виробництва харчових продуктів, понад 25% підприємств провели релокацію. Станом на 5 травня 2023 р. програмою релокації бізнесу переміщено 500 підприємств у більш безпечні локації, з них 300 вже продовжили свою роботу [2].

Стрімкий розвиток бізнесу ветеранів відіграв значну роль в підвищенні економічного стану країни. Ветерани та члени їх родин започатковують чимало малих і середніх компаній різного профілю:

- сільськогосподарського;
- харчування і кав'ярні;
- малі підприємства з виготовлення різноманітної продукції тощо.

За даними опитування Американської торгівельної палати в Україні і Сіті Україна найголовнішими проблемами ведення і розвитку бізнеса в Україні наразі є [1, 4]:

- ракетні атаки на бізнес-активи і об'єкти критичної інфраструктури;
- здоров'я і психічний стан робітників;
- зниження економічної і споживчої активності;
- доступ до електроенергії, водо- та теплопостачання, мобільного зв'язку;
- залучення і збереження топ-кадрів;
- проблемі із транспортом і логістикою.

Також представники малого і середнього бізнесу вказують на збільшення тиску з боку державних органів і регуляторні виклики, відсутність та невисока платоспроможність клієнтів тощо.

Стимулювання розвитку підприємництва з боку держави має зменшити проблематику їх функціонування та забезпечити швидку адаптацію до нових реалій. Під державною підтримкою необхідно розуміти державне регулювання підприємницької діяльності, яке передбачає, перш за все, свідоме формування державними структурами відповідних прямих та опосередкованих інструментів підтримки бізнесу, зокрема, створення стимулів, використання матеріальних, фінансових та інших ресурсів, що залучаються для його суб'єктів. Пріоритетність державного регулювання та підтримки підприємництва в умовах війни зумовлює необхідність переходу від прямого адміністративного сприяння до формування сприятливого економічного і соціального середовища

щодо удосконалення механізмів та інструментів стимулювання розвитку суб'єктів бізнесу. Аналізуючи сучасний стан економіки нашої країни, можна зазначити, що лише зараз вона починає «приходити до тями» і «ставати на воєнні рейки». Цьому суттєво сприяє політика дерегуляції та лібералізації бізнесу, обрана державою для стимулювання економіки в особливий період [3].

[1] Український бізнес під час війни: реальна аналітика та перспективи на майбутнє у 2024 році URL: <https://finstream.ua/ukrayinskyj-biznes-pid-chas-vijny-analytika/>

[2] Офіційний сайт Державної служби статистики України. Статистична інформація. URL: www.ukrstat.gov.ua.

[3] Мельник Т.Ю. Державна підтримка та стимулювання розвитку бізнесу в Україні під час дії воєнного стану. *Економіка, управління та адміністрування*, 2022. № 2 (100). С.3-11

[4] Проблеми розвитку малого та середнього бізнесу в Україні як основного джерела робочих місць URL: <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/sotsialna-polityka/problemy-rozvytku-maloho-ta-serednoho-biznesu-v-ukrayini-yak>

[5] Лойко В. В., Александров Б. В. Підтримка та розвиток малого та середнього бізнесу в Україні в умовах війни *European scientific journal of Economic and Financial innovation* №1(11) 2023 URL: https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/45846/1/V_Loiko_B_Aleksandrov_ESJOEAFI_1_2023.pdf

УДК 658:65.012.8:339

**КАДРОВА СКЛАДОВА ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ
ПІДПРИЄМСТВ ЗАЛІЗНИЧНОГО ТРАНСПОРТУ В УМОВАХ
ЦИФРОВОЇ ЕКОНОМІКИ**

**STAFF FOR INNOVATIVE DEVELOPMENT OF RAILWAY
TRANSPORT ENTERPRISES IN THE DIGITAL ECONOMY**

PhD (Econ) V. I. Toropova, PhD (Econ) D. D. Toropova
Український державний університет залізничного транспорту (м. Харків)

PhD (Econ) V. I. Toropova, PhD (Econ) D. D. Toropova
Ukrainian State University of Railway Transport (Kharkiv)

Епідеміологічна ситуація у світі змінила плани розвитку підприємств майже всіх держав, не виняток й Україна. Пандемія поставила на межу виживання безліч українських підприємств та галузей економіки, особливо гостро дане питання постало перед залізничним транспортом, адже саме в цей період обсяги перевезень пасажирів та вантажів досягнули свого мінімуму, як і середня кількість працівників.

Із ще більш вагомим дестабілізуючим фактором вітчизняні суб'єкти господарювання зіткнулися під час введення воєнного стану в державі (у